

VYSKUPO JUSTINO STAUGAIČIO LAIŠKAI ARKIVYSKUPUI JURGIUI MATULAIČIUI

Parengė ALGIMANTAS KATILIUS

Spausdinami keturi vyskupo Justino [Staugaičio](#) (1866–1943) laišakai arkivyskupui Jurgiui [Matulaičiui](#), MIC (1871–1927). Šie laišakai yra išlikę tarp arkivyskupo J. [Matulaičio](#) kitų archyvinių dokumentų¹.

Laiškai rašyti labai svarbiu Lietuvos valstybės kūrimosi laikotarpiu – 1918–1919 metais. Juose svarstomi klausimai papildo duomenis apie to meto tiek jaunos valstybės, tiek Bažnyčios gyvenimo aktualijas. Būsimasis Telsių vyskupas J. [Staugaitis](#) buvo Lietuvos Tarybos narys ir jam rūpėjo politiniai klausimai, todėl J. [Staugaitis](#) savo laiškuose prašo taip pat būsimo Vilniaus vyskupo ir jau Vilniaus ordinaro J. [Matulaičio](#) padėti spręsti politinio pobūdžio problemas. Tačiau J. [Matulaitis](#) visai vengė įsitraukti į politinių aistrų verpetai; tai matyti iš priedašo prie ketvirto laiško.

Publikuojamų laiškų kalba nekeista. Šiek tiek pataisyta rašyba ir skyryba.

1 LAIŠKAS

Mylimieji!

Drauge siunčiu laišką ir Jo Eksc.[elencijai]². Jį galite perskaityti ir užlipdę paduoti Jo E[kscelencijai]. Žinoma, jei rasit jį esant tinkamu. Jei ne, tai paties laiško neduokite, tik praneškit jam smulkmenas apie seminarijos klausimą.

¹ Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. 1674, ap. 2, b. 103, l.1–6.

² Vyskupui Antanui [Karosui](#).

Tarp kitų žinių Vilniuje patyriau, kad šiomis dienomis išdūmęs Ryman arcivyskupas v.[on] der **Ropp**³. Jis, žinoma, pasistengs mums ten košės privirti. Taigi labai svarbu mums kuo greičiausia įsi veržti pas nuncijų⁴, bet, deja, nepajėgiame!

Reaguoti prieš arc. **Roppo** akciją būtinai reikėtų, bet kaip? Man pareina galvon vienintelis būdas. Reiktų, kad bent du mūsų vyskupu plačiu raštu į Kardinolą **Hartmanną** išparodytų, jog arc. **Roppas** tebegyvena senomis idėjomis ir per jų akinius žiūri į mūsų šalies reikalus. Jo politika gali kenkti ne tik mūsų tautai, bet ir pačiai Bažnyčiai. Mat, daugelį mūsų tautininkų, šiandien labai pakrypusių dešiniojon pusėn (**Smetona** et consortes⁵), gali pastūmėti kaip tik kairiojon, kuomet jie pajus, kad Rymas vis tebenori mus laikyti lenkų prieglobstyje. Jau Kauno vyskupas buvo pas kard. **Hartmanną**. Būtų gera, kad tokią kelionę malonėtų atlikti ir Jo Eksk.[elencija] vyskupas **Karosas**. Galėtumėte net pamėginti pakišti jam šitą mano projektą. Bet tai turbūt tik saldžios svajonės...

Ačiū Dievui, kad Eksk.[elencija] ryžosi nors vieną drąsesnį padaryti žingsnį⁶. Dieve jam padėk! Gerai padarė kun. **Vizgirda**⁷, kad neatsisakė seminariją vesti. Meldžiamieji, ypač kun. Generolas, palaikykite Jo Eksk.[elencija] jo geruose pasiryžimuose! Girdžiu, grįžta prel. Bl.[**aževičius**]⁸. Jis daug ką gali sudarkyti. Geriausia, kad viską rastų post factum.

Kauniškiai sako, kad Jo Eks.[elencijai] reikia pakišti pagamintas projektas, stačiai išvardijant asmenis. Jei mano asmuo kam būtų tikęs, tai, meldžiamieji, neruoškite manęs į diplomatus! Aš galiu šį tą nuveikti draugijoje, spaudoje, jei norite, mokyklų reikaluose, tik ne diplomatijoje!

Iškilmės dėl Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo dėl formalių kliūčių galės įvykti ne greičiau, kaip apie birželio pusę.

Beje, kun. **Šmulškštys**⁹ tegu kuo greičiausiai atsiunčia man paskutinį dėl gimnazijos vokiečių raštą ir savo į jį atsakymą. Pasirodo, kad **Sm**[etona] per

³ Eduardas von **Roppas** (**Ropp**) (1851–1939) – arkivyskupas. Vilniaus vyskupas nuo 1903 iki 1907 m., kai buvo ištremtas. Nuo 1917 m. – Mogiliovo arkivyskupas.

⁴ Matyt, turėta galvoje arkivyskupas Eugenio **Pacelli**, nuncijus Bavarijoje.

⁵ *consortes* – lot. beñdrai.

⁶ Turima galvoje Seinų kunigų seminarijos veiklos atnaujinimas.

⁷ Kun. Vincentas **Vizgirda** (1874–1966) – prelatas. 1918 m. atkurtos lietuviškos Seinų kunigų seminarijos rektorius.

⁸ Kun. Vincentas **Blaževičius** (**Blażewicz**) (1857–1929) – prelatas. Seinų kunigų seminarijos rektorius nuo 1908 m. iki šios seminarijos evakuacijos į Rusijos gilumą 1915 m.

⁹ Kun. Antanas **Šmulškštys** (1886–1951) – visuomenės veikėjas.

telefoną buvo visai kitaip informuojamas, todėl ir nenuostabu, kad jisai neva sutikęs su jums siūloma propozicija.

Kun. [Laukaitis](#)¹⁰, jei dar nėra išvažiavęs, gal malonėtų važiuoti per Panemunę. Turiu į jį labai svarbų reikalą. Labai aš jo prašau!

Jūsiskis kun. [J. Staugaitis](#)

Panemunė
20.V.[19]18

2 LAIŠKAS

Mylimasai!

Vakar sugrįžau iš Vilniaus. Mačiausi ten su kun. [Purickiu](#)¹¹ ir jam indaviau Tavo laišką. Mielu noru apsiėmė jį induoti kam reikia. Mes dėl įvairių priežasčių sutarėme šiuo žygiu nevažiuoti užsienin; palauksime, kol dalykai šiek tiek paaiškės. Pas Nuncijų už mus atliks reikalą dalimi [Purickis](#), dalimi [Voldemaras](#)¹². Bet iš Vilniaus parsivežėm vieną mums labai nepageidaujamą naujieną: 19.VI naktį prūsų valdžios liko išvežtas Vokietijon Vilniaus diecezijos adm.[inistratorius] [Michalkevičius](#)¹³. Išvežimo ceremonija buvo labai trumpa. Minėtą dieną apie 9^{1/2} vakare atvyko pas kun. adm.[inistratorių] vadinamojo platzkomendanto adjutantas, pasikvietė prelatą [Hanusevičių](#)¹⁴ ir jam liudininkaujant lotynų kalba perskaitė visą eilę gravaminų¹⁵. Už juos, girdi, Jo Imp.[eratoriškoji] Didenybė Kaizeris liepiąs pašalinti adm.[inistratorių] ir išvežti Vokietijon. Tebuvo duota tik 2 valandi išsirengti ir pasiimti, jei nori, vienas kunigas. Administr.[atorius] pasiėmęs kun. [Levickį](#)¹⁶. Taip išrodo patsai faktas.

¹⁰ Kun. Juozapas [Laukaitis](#) (1873–1952) – prelatas.

¹¹ Juozapas [Purickis](#) (1883–1934) – ekskunigas, visuomenės veikėjas, žurnalistas. 1919 m. Lietuvos atstovas Vokietijoje. Vėliau – Steigiamojo seimo narys, užsienio reikalų ministras.

¹² Augustinas [Voldemaras](#) (1883–1942) – istorikas, valstybės ir visuomenės veikėjas. Pirmasis Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas, vėliau – užsienio reikalų ministras.

¹³ Kazimieras Mikalojus [Michalkevičius](#) (Michalkiewicz) (1865–1940) – vyskupas. Vilniaus vyskupiją valdė po vyskupo E. [Roppo](#) ištrėmimo iš Vilniaus iki 1918 m. birželio mėn., kai vokiečių okupacinės valdžios buvo ištrėmtas. Nuo 1923 m. – Vilniaus vyskupas sufraganas.

¹⁴ Kun. Janas [Hanusevičius](#) ([Hanusiewicz](#)) (1864–1940) – prelatas. Po K. [Michalkevičiaus](#) administravo Vilniaus vyskupiją.

¹⁵ Nuo lot. k. *gravamen* – kaltinimas.

¹⁶ Kun. Zygmuntas [Levickis](#) (Lewicki) (1877–?).

Kokie tie buvo gravaminai – mes nežinome. Mes, Tarybos prezidiumas, baisiai tuo susirūpinome. Jei [Michalkevičius](#) išvežtas neva dėl lietuvių klausimo, tai mums padaryta tiesiog meškos patarnavimas. Tatai sukels prieš mus ne tik vietos lenkų, bet ir paties Rymo ūpą. Buvome bemaną vokiečius dėl šio klausimo interpeliuoti, bet šiuo žygiu dar susilaikėme, kol dalykai šiek tiek paaiškės. Juk jie gali turėti prieš [Michalkevičių](#) savo labai rimtų apkaltinimų.

Vietos lenkai tikrųjų apkaltinimų nė žinoti nenori. Jiems dabar yra tai labai parankus arkliukas, ant kurio užsisėdus galima lietuviai paplakti. Na ir plakama. Visas Vilnius net skambėte skamba: litvomanai šiokie, litvomanai tokie!

Ką jie rėktų čia, tai būtų tiek to. Juk su tais rėksmais mes jau seniai esame apsipratę. Bet svarbiausia, kad rėks visame pasaulyje, rėks Ryme ir pas [Pacelli](#). Čia tasai rėksmas gali mums, ypač šią valandą, nemaža pakenkti. Mums, Tarybos nariams, šiuo žygiu net netinka rodytis pas tokį [Pacelli](#). Nebuvo man kada apie tai kalbėtis prezidume, bet, mano išmanymu, Tavo, Jurguti, apsilankymas pas Nuncijų galėtų mums be galo daug naudos atnešti! Juk Tavim [Pacelli](#) pasitiki. Tu nesi lenkų apšauktas litvomanu. Todėl Tavo balsas apie mūsų santykius su lenkais galėtų tokiam [Pacelli](#) atidaryti akis. Kalbės [Voldemaras](#), kalbės [Purickis](#), kalbės [Smetona](#), kalbėsiu pagaliau aš... vis tai apjakę litvomanai, kuriems nerūpi tikrasai Bažnyčios labas, tik su jos pagalba atlikti tautinio gobšumo reikalai. Kas kita Tu, kuris Rymui jau žinomas visai iš kitos pusės. Ypač po to, kai būsi padavęs Nuncijui laišką, kuriame prašyte prašaisi, kad Tavęs nepirštų į Vilniaus vyskupus.

Taigi, Jurgeli, nors gal Tau būtų nemaža sunkenybė, jei tik vokiečiai išleidžia užsienin, Meldžiamasai, ruoškis Münchenan! Juo greičiau nuvažiuosi, juo geriau. Būtų gera, kad lenkai dar nebūtų suskubę savaip nušviesti kun. Michalk.[evičiaus] klausimo. Apskritai turėsi progos Nuncijų painformuoti ir apie kitus mūsų Bažnyčios gyvenimo dalykus. Gal patarti jam, kad Rymas atsiųstų pas mus kokį legatą á la [Ratti](#)¹⁷ Varšavon?

Dovanok, Mylimasai, kad Tave apsunkinu tokiais uždaviniais, bet Pats, rodos, suprasi, kad čia dalykas iš tikro rimtas ir labai svarbus. Michalk.[evičiaus] incidentas man stačiai miegoti neduoda.

Pasivesdamas dievotoms Tavo maldoms, pasilieku mylinčiu Tave.

Tavo Justinas

Panemunė
22.VI.[1]918

¹⁷ Achile [Ratti](#) (1857–1939) – Šventojo Sosto apaštalinis vizitatorius Lenkijai, vėliau ir Lietuvai (1918 05 29). Nuo 1922 m. – popiežius [Pijus XI](#).

P.s. Lauksiu atsakymo. Gal dėl pasporto užsienin reikės tau atvykti Kaunan, tai gal ir į Panemunę užsuktum? Nuo utarninko mes turėsime prezidiumo posėdį, kuris tęsis kelias dienas. Iš Vilniaus atsirasiu, turbūt, ne greičiau, kaip apie pėtnyčią.

Kun. J.St.

3 LAIŠKAS

Carissime!

Vilniuje bolševikų, tiesa, jau nėra. Bet, kiek mums yra žinoma, bolševikų pavojus Vilniuje dar nėra likviduotas. Aš nesakau, kad jie būtinai grįš, bet grįžti gali. Tuomet turbūt jau daug daug kraujo ištekėtų nelaimingojoje mūsų sostinėje. Tame aukų skaičiuje galėtum atsirasti ir Patsai. Likti kankiniu, be abejo, labai gražus dalykas. Bet kartais, rodos, reikia pagalvoti, kas geriau: ar kankinio vainikas, ar pareiga gyventi ir tarnauti Dievui ir Bažnyčiai? Juk ir Išganytojas yra pasakęs: „Si vos persequentur in una civitate, fugite in aliam“¹⁸. Meldžiamasai, atsimink, kokios pareigos guli ant Tavęs ir kokią rolę turi atlikti Lietuvoj ir mūsų Bažnyčioj! Išvada, mano supratimu, aiški: besiantinant bolševikų pavojui, reikia Tau būtinai pasišalinti iš Vilniaus. Juk nebūdamas Vilniuje, vis dar galėsi pasilikti savo diecezijos ribose.

Atsiprašau, kad drįstu šį laišką rašyti. Bet verčia man tai padaryti mano sąžinė. Lietuva ir jos Bažnyčia nėra taip turtinga žmonėmis, kad galėtų juos tuoj paaukoti. Ypač tuos geriausius.

Apie kitus mūsų reikalus nupasakos šio laiško paduotojas.

Pasivesdamas Tavo maldoms ir prašydamas ganytojo palaiminimo, pasilieku mylįs ir aukštai gerbiąs

Kun. Justinas

2.V.[1]919

¹⁸ Citata iš Šventojo Rašto.

4 LAIŠKAS

Excellentissime et Carissime!

Šiandien parvažiavo iš Paryžiaus vienas mūsų delegacijos narys ir nupasakojo, kaip lenkai mūsų politikai rengia naujas kilpas. Dalykai štai kame.

Paryžiuje dabar į politiką nemaža daro intakos viso pasaulio katalikų organizacija, esanti artimame kontakte su Šv.[entuoju] Tėvu. Mūsų klausimo likimas dabar vadinamos „Pabaltijos valstijų komisijos“, kurios pirmininku yra taip pat geras katalikas [Howard](#), anglas. Taigi ir [Howardui](#), ir apskritai katalikų veikėjams lenkai išrodinėja, kad, girdi, būtų kenksminga sutverti Lietuvą ir katalikystės žvilgsniu. Lietuviai patys esą silpni katalikai, tik lenkų globojami tegalį šiaip taip išsilaikyti prie Bažnyčios. Be to, Bažnyčiai dabar atsidaro puiki misija Rusijoje. Čia vėl lenkai juo plačiau su rusais susisieksią, juo geriau.

Mūsų delegacija, susidedanti iš vienu pasauliečių su p.[Voldemaru](#) priešakyje nepajėgia prieš šiuos lenkų darbus tinkamai reaguoti, nes jiems ir santykiai sunku su katalikų veikėjais palaikyti, ir, nesuprantant gerai Bažnyčios reikalų, sunku tinkamai išargumentuoti, kad dalykai visai atbulai stovi.

Mes čia, rimtai pagalvoję, išrandame, kad šiame dalyke niekas taip naudingai nereaguotų, kaip kad Tamista.

Todėl Tamista gal malonėtum išsirengti pirma Paryžiun, paskui Ryman. Juk tiesioginiai Bažnyčios reikalai dabar turbūt ne pro šalį būtų su Rymu apkalbėti.

Šį laišką rašau ne savo vieno vardu. Prašo mane jį parašyti ypač mūsų prezidentas.

Save ir ypač mūsų šalies reikalus pavedu dievotoms Tamistos maldoms. Suteik mums savo ganytojišką palaiminimą!

Aukštai gerbiąs ir mylįs

Kun. Justinas¹⁹

Aukšt.[oji] Panemunė

2.VI.[1]919

Į politiką nesikišu. Išvažiuoti negaliu. Nekalčiausiais tikslais išvažiavęs buvau Varšavon, o ir tai kilo triukšmas. Kas būtų, kad aš imčiau bastytis po visą pasaulį²⁰.

¹⁹ Prie vardo skliausteliuose parašyta – [Staugaitis](#).

²⁰ Pirašyta pieštuku vysk. J.[Matulaičio](#).

Vysk. Justino [Staugaičio](#) laiškų faksimilės

1 LAIŠKAS

Mylėmieji!

Drąsiai siunčiu laiškus iš Jo. Doe. Jis
galite perskaityti iš uolios, paduoti
Jo 3-ji. Einoma, jei rašytų ir esant
linkama. Jei ne, tai paties laiško me-
duosite, tik praneškite jam smul-
kiau apie seminarijos klausimą.

Tarp kitų rimų Vilniuje patyriaus,
kad šiomis dienomis išdėstė Ry-
man arvykupas v. de. Ropp. Jis,
einoma, pradedo mums ten košis
povirti. Tai gi labai svarbu mums
kuopiamis išvesti pas nun-
cijų, bet, deja, nepajėgime!

Beąnoti prieš Arc. Roppo aneją
butnais rektus, bet kaip? Man
parena galvon orientelis bėdas.
Rektus, kad bent du mūsų vyskupu

įbėrėiu rasta į kardinolą Hestman
 on, išparodytas, jį are. Poppas
 tebe gyvena senomis idėjomis ir per
 jį akimis rūpi į mūsų šalies
 reikalus. Jo politika gali kurti
 netur mūsų kantai, bet ir pačiai
 Barmyčiai. Mat, daugelis mūsų
 kaimininkų, šv. dienų labai pary-
 jusių deivnėjų pūrėn (Smetona
 et consodes), gali pastumėti kaip
 tik kairiojan, kuomet jie pajus,
 kad Rymas vis tebe nosi mus laisvę
 lenkų prieplobityje. Jau Kauno
 vyskupas buvo pas kard. Hest-
 maną. Būtu gera, kad toms
 kelionėms maldinėtis, allikti ir jo bus.
 Vyskupas Karosas. Galėtumėte
 nek pamėginti pascisti jam
 šita mano projenta. Bet tai
 tur būt tik sklddivs svajonės...

Šeim. Drevni, kad šase nyrosi
 nor vienas, drąsesnis padaryti, einūn?
 Diev. jam padėk! Jėsi padarė
 kun. Virgioda, kad neatšisakė
 seminarij's vesti. Melodiamieji,
 ypač kun. Genovlas, palaidykite
 j's šase. j's geruozė pasidėrimon!
 Jėdėm, grėžta pr. Pl. Jėis daug kas
 gali sudaryti. Jėiausia, kad vis-
 kas rasti, post factum.

Naujokiai sako, kad j's šase. sekia
 frankisti pagamintos propetas, sta-
 čiai išvardijant asmenis. Jėi mano
 asmuo kam nors būtų tikęs, tai,
 melodiamieji, neruodkite manes
 i diplomatus! Nė galim iš t's su-
 vesti draugijoje, spaudoje, jei nori-
 te mokytis reikaluose, tik re diplo-
 matijoje!

Lokilomis del Lietuvos nepriklaus-

somybės pakeičimo dėl formalūs
klūcius, galės įvykti negrėšian, kaip
apie širdies praz.

Beja, kum. Smulkešty, tegu
nuogreičiausiai atsiimčiau man
paskutinį del gimnarijos vorkėius
sasta is savo, jį atsiimtu. Pasi-
rodo, kad Sm. per telefoną buvo visai
kitaip informuojamas, todėl is
nemostabu, kad jiai nera sutikes
su jims siutoma propositija.

Sm. Laukaitis, jei dar nera iš-
vairaves, gal malonetus varinoti
per panevunę. Turin, jį labai varda
reikala, labai ai jį pradau!

Jusisxis Sm. J. Laukaitis

Panevunė
20-V-18.

2 LAIŠKAS

Mylimasai.
 Vakars sugrįžau iš Vlniaus. Mačiau ten su kun. pu-
 sėkimu ir jam indovan Lavo laisvą. Mėlu noru apsiėmė
 ji indovai nam reisin. Mes šiuo rygiu dėl svairius
 prietaisų sutarime šiuo rygiu nevariusoti mizision, pa-
 lauksime, kol dalykai sėk-tiek paaiskės. Pas Kunajis
 at mus alėjo reikala dalimi pusėnis, dalimi Voldemar.
 Bet iš Vlniaus parsiveisem viena mūsų labai nepagei-
 daujama naujienas: 19-VI naktijje prūsų valdros
 lėks išvestas Vokietijon Vlniaus Djeccijos Adm. Michal-
 kevėius. Išveicimo ceremonija buvo labai trumpa. Mėnėtajje
 dienos apie 9/12 vakare atvyko pas kun. adm. vadine-
 mojo platzkomendanto adjutantas, pasvarėte prabė,
 klamusevėius ir jam liudrininkaujant, lotynų kalba
 perskaitė visą eilę gravaminus. Uė juos, girdi, Jodimp.
 Dėdnyje laisvės lėpsas pašalinti idm. ir išvesti Vokie-
 tijon. Tebuvo duota tik 2 valandė išsirengti ir pasiminti,
 jei nori, vienas kunjas. Administr. pasėmes kun. lėvic-
 kės. Tarp išrodo patsai paktas

Koxie te buvo gravaminai - mes nežinome. Mes, Tarybos prezidiumas, baidai tus susitarinome. Jei Michalkevičius išvesta meva del Lietuvos klausimo, tai mums padaryti tiesiog meikos pataravimas. Tada sureks prieš mus netra aretos lenkus, bet ir paties Rymos tpa. Buvome bemanz voricūns del iis klausimo interpretuoti, bet iins zygiu dar susilaxeme, kol dalykai d'ek-tiek paaiskes. Juk jie gali turėti prieš Michalkevičius savo labai rimtus apskaltinimus.

Victos lenkai troyju apskaltinimus ne žinoti neroti. Jiems dabar yra tai labai parankus arsklinkas, ant kurio usisėdus galima Lietuvos paplakti. Na, is plakama. Visas Vilnius net skambete skamba: litvomanai šionie, litvomanai tonie!

Ko jie reiks čia, tai būtų tiek to. Juk su tais reksmais mes jau seniai esame apsipratę. Bet svarbiausia, kad reks visame pasaulyje, reks Ryme is pas Paelli. Čia tarsi reksmas gali mums, ypač d'ek valandž, nemaza pakenkti. Mums, Tarybos Atstovams, iins zygiu net melonka rodytis pas tonis Paelli. Nebuvo man kada apie tai kalbėti prezidiume, bet mano išmanymu Tavo, Jurguti, apsi-lanocymas pas Kincijes galėtų mums be galo daug naudos atnešti. Juk Tavim Paelli pasitiki. Tu reesi lenkų apšauktas litvomanu. Fadel Tavo balies

apie mūsų santykius su lenkais galėtis tosam pkeelli
 atidaryti axis. Kalkės Voldemaras, kalkės Piusėkis,
 kalkės Smetona, kalkėsiu pagolios ar... vis kai
 apjars Ltvomanai, kuriems nesipi: Ltvosai Basny-
 čios lakas, tik su jos pagalba alliekti tautinio
 gobsumo reikalai. Kas kita Tu, kuris Pymui jam
 žinomas visai iš kitos pusės. Ypač po to, kai
 būsi padaves Kunceijui laiška, kuriame prašyte
 prašaisi, kad Tave nepisidtyz i Vilniaus vyskupus.
 Turgis, Jurgeli, noro gal Tam liūty, nemasa
 sunkenybi, jei tik vokičiai išleidiu aršienis,
 Meldriamasai, ruoškis Mūnchenan! Jus grei-
 čiau nuvarinosi, jus gersan. Butis gera, kad
 lenkai dar oreliūz surkubė savajp nušvesti kun.
 Michalk. klausimo. Apkritai turisi progos Kun-
 cijus painformuoti is apie kitus mūsų Basnyčios
 gyvenimo dalykus. Gal patasti jam, kad ^{Rybas} taisy-
 stis pas mus koks legats à la Ralti Vardavon?
 Dovanok, Mylimasai, kad Tave apsunkimu tociais

sudavimais, bet pat, rodo, supasi, kad čia dalykas iš
simtas ir labai svarbus. Michalk incidentas man sta-
čiai miegoti neduoda.

Pasvešdamas devotoms Tavo maloloms, pasi-
lieku mylimai Tave.

Tavo Justinas

Panemune

22-11-918.

P.S. Lauxim atsakymo. Gal dėl pasparto uždavinio
reiks Tave atijeti Kaunan, tai galis ir Panemune
uždavinio? Nuo utarinko mes turėsime prisi diju-
mo posėdis, kuris teisis kelias dienas. Si Vilniaus atsi-
rasiu, tur but, negrečiau, kaip apie pėtrūcis.

Kun. St.

3 LAIŠKAS

Carissime!

Vilniuje baltieji, žia, jau nėra. Bet, kiek
 mūsų yra dinomai, bolševikus pravojus Vilniuje dar
 nėra likviduoti. Ar nesakau, kad jie būtinai grįš,
 bet grįš! gali. Tuomet tur būt jau daug, daug komu-
 jo ištiktas nelaimingose mūsų ištiktose. Tame asens
 skaitūje galėtum atsiirasti ir patrai. Lixti kannimis
 be abejoj labai gražus dalykas. Bet kasais, rodos,
 reixia pagalvoti, kas geriau: ar kannimis varimdas,
 ar parepa gyventi ir kovauti drevui is Barry-
 čiai? Jux is Tėganytojas yra pasakes: „si vos pere-
 gventes in una civitate, fugite in aliam“. Melira-
 masei, atsimink, kokios parepgos gali ant Taves
 ir kokis rols turi allikti lietuvoj is mūsų Barry-
 čioj! Tuvada, mano supratomu, aiskai: besistruval
 bolševikus pravojus, reixia Tam būtinai prisialmti
 is Vilniaus. Jux nekūdamas Vilniuje, vis dar
 galėsi pastikti savo dijeerjos ribose.

Ašiprašiu, kad drėstu iš laiško rašyti. Bet
 verčia man tai padaryti mano sąjūnė. Lietuva
 ir jos Barmyčiai nėra taip tvirtai išmonėmūs,
 kad galėtų juos taip pasuroti. Ypač tuos
 geriausius.

Apie ritus mūsų reikalus nupasero
 šis laiško paduotojas.

Paauverdamas Tavo maldoms ir prašy-
 damas ganytojo palaiminimo, parlieku
 mylės ir aukskai gestras
 Kim. Justinas

2-1-919.

4 LAIŠKAS

Excellentissime Patrisime!

Šiandien parvaisraus iš Pariziaus menas mūsų delegacijai mūsų ir imperatorijai, kaip lenkai mūsų politinei rengiui naujai rūpintis. Dalys yra štai name

Parizijuje dabar, politinės nemana daro intencijos viso pasaulio katalikų organizacija, esanti artimame kontekste su Sv. Tėvu. Mūsų klausimas tikimas dabar vadinamos „Katalikų valstybės komisijos“, kurios pirmininku yra kaip pelgeras katalikas Howard, anglas. Taiji ir Howardui, ir apskritai katalikų veikėjams lenkai išrodinėja, kad, gi, būtų nemeromizga užtekti. Lietuva ir katalikų švietėjų. Lietuva įstiga, silpnai katalikai, tik lenkai globjami legalūs švietėjai išvėlyti ir Basnyčiai. Bet Basnyčiai dabar atsivola pūki misija Rusijoje. Čia vėl lenkai jau plačiau su rusais susisieksia, jau geriau.

Mūsų delegacijai, susilodant iš vienu pasauliečių, su j. Voldemaru priešakyje, nepajėgde prieš šiuos lenkų darbus tinkamai reaguoti, nes jiems ir santykiui sukurta su katalikų veikėjais palaistyti, ir, nesuprantant gerai Basnyčių reikalų, sunku tinkamai išargumentuoti, kad dalys visai atbulai stovi.

Mes čia, imtai pagalvoję, irandame, kad šiame dalyje ne vienai taip naudingai nereaguoti, kaip kad Janiste.

Todel Tėmista gal malonėm išsirengti pirmą
 parvydum, pasam Pyman. Jūs keoragimė Ba-
 imyčios reikalai dabar tur būt nepvialis būtu
 su Pyman apxalbili.

Ši laiška roisau ne savo vieno vada
 praša mane jį pasirytį ypač mūsų presiden-
 tas.

savo ir ypač mūsų šalies reikalus.
 pavedu direktoras Tėmistas maldoms. tur
 mūsų savo garvytojiška palaiminimas!

Augštai gerbiau ir myliu

Kim. Justinas

Augst. Panemuni

(Staugartij)

2-VI-919

Į palatke nes tikim. Jūs vos tik
 nigrakū - Nekalotcurius, krolas is
 vabre neg buram (kostas) o i kas
 kilo tikurū. Kas būtu, kad as
 imerian kastyt, ju visa pasauk;